

## **Υποστηρίζοντας την επαγγελματική ανάπτυξη των εκπαιδευτικών στο πολυπολιτισμικό σχολείο**

Ζωή Παπαναούμ  
Επιστημονική υπεύθυνη της Δράσης

Η επαγγελματική ανάπτυξη των εκπαιδευτικών είναι μια έννοια αμφίσημη. Από τη μια μεριά σηματοδοτεί τη διαδικασία μέσω της οποίας γίνεται κανείς εκπαιδευτικός, διαμορφώνει, δηλαδή, την επαγγελματική του ταυτότητα και αποκτά τις απαραίτητες γνώσεις και δεξιότητες. Από την άλλη, νοηματοδοτεί με πολύ συγκεκριμένο τρόπο το προφίλ του άριστου εκπαιδευτικού στο σύγχρονο κοινωνικό περιβάλλον. Είναι ο εκπαιδευτικός που βελτιώνει συνεχώς τη διδασκαλία του μέσω του στοχασμού, της αναζήτησης και του πειραματισμού.

Σημαντικό ρόλο στην υποστήριξη της επαγγελματικής ανάπτυξης των εκπαιδευτικών διαδραματίζουν οι βασικές τους σπουδές, οι όροι και οι συνθήκες εργασίας, καθώς και η μάθηση σε διαρκή βάση. Μετά την είσοδό τους στο επάγγελμα η επαγγελματική μάθηση των εκπαιδευτικών μπορεί να υποστηριχθεί στοχευμένα μέσω της επιμόρφωσης.

Στην εισήγηση αυτή παρουσιάζονται οι στόχοι της Δράσης «Επιμόρφωση εκπαιδευτικών και μελών της εκπαιδευτικής κοινότητας» που αναπτύχθηκε από το 2010 σε πανελλήνια κλίμακα, καθώς και κάποιες πρώτες εκτιμήσεις για τα αποτελέσματά της.

Η Δράση σχεδιάστηκε με βάση δοκιμασμένες πρακτικές οργάνωσης και μεθόδευσης της επιμόρφωσης, όπως είναι η στόχευση στις διαφοροποιημένες ανάγκες των εκπαιδευτικών, η κυκλική σχέση των θεωρητικών γνώσεων με την εφαρμογή τους στη διδακτική πράξη και η σταδιακή αυτονόμηση των εκπαιδευτικών στη μαθησιακή διαδικασία. Οι μορφές επιμόρφωσης που αρχικά είχαν σχεδιαστεί (ενδοσχολική, εξ αποστάσεως) είτε διευρύνθηκαν (όπως η ενδοσχολική επιμόρφωση σε όλη τη διάρκεια του σχολικού έτους) είτε εμπλουτίστηκαν με νέα σχήματα (όπως είναι το μικτό σχήμα δια ζώσης επιμόρφωσης και αυτόνομης εργασίας στο σχολείο).

Κατά την υλοποίηση της Δράσης από το 2010 μέχρι σήμερα, μάθαμε πολλά χάρη στους χιλιάδες εκπαιδευτικούς που συμμετείχαν, αλλά και χάρη στους δεκάδες συναδέλφους που ανέλαβαν ρόλο επιμορφωτή, προσφέροντας τη δική τους ψηφίδα γνώσης. Οι τρεις συλλογικοί τόμοι, που είναι υπό έκδοση, επιχειρούν να αποκρυσταλλώσουν τι έχουμε αποκομίσει μέχρι σήμερα, όσο αυτό είναι δυνατό για ένα εγχείρημα υπό διαρκή εξέλιξη και με απρόβλεπτη, συχνά, δυναμική. Πρόκειται, θα λέγαμε, για ένα τρίπτυχο: «Εγχειρίδιο επιμόρφωσης- Επιμορφωτικό υλικό- Επιμορφωτικές πρακτικές»\*.

Αυτό που κυρίως διαπιστώσαμε- ιδιαίτερα ενθαρρυντικό για τις σημερινές δυσκολίες που βιώνει η ελληνική κοινωνία- είναι α) ότι χιλιάδες μεμονωμένοι εκπαιδευτικοί και διευθυντές σχολείων προσφέρουν ό, τι καλύτερο μπορούν εις όφελος των μαθητών τους και μακροπρόθεσμα για το κοινό καλό και β) ότι πολλοί από αυτούς λειτουργούν πολλαπλασιαστικά μέσα από άτυπα σχήματα συνεργασιών, κινούνται, δηλαδή, σε μια διαρκή πορεία προσωπικής ενδυνάμωσης και διεύρυνσης του συλλογικού εγχειρήματος για βελτίωση του ελληνικού σχολείου.

---

\* Ζωή Παπαναούμ & Μαρία Λιακοπούλου (Επιμ.). *Υποστηρίζοντας την επαγγελματική ανάπτυξη των εκπαιδευτικών. Εγχειρίδιο επιμόρφωσης*  
Ελένη Κατσαρού & Μαρία Λιακοπούλου (Επιμ.). *Διδασκαλία και αγωγή στο πολυπολιτισμικό σχολείο. Επιμορφωτικό υλικό*  
Κυριάκος Μπονίδης & Βασιλική Παπαδοπούλου (Επιμ.). *Καλές πρακτικές στο πολυπολιτισμικό σχολείο. Αντλώντας από την επαγγελματική εμπειρία των εκπαιδευτικών*

**Το σχολείο κοινότητα μάθησης**

Μαρία Λιακοπούλου  
Διδάσκουσα στο Ε.Α.Π.

Το αίτημα για αποτελεσματικότητα του σχολείου είναι συνυφασμένο με τη λειτουργία του σχολείου ως θεσμού και συνίσταται στην επιτυχή επίδραση της παρεχόμενης συστηματικής εκπαίδευσης στους μαθητές. Η σχολική αποτελεσματικότητα δεν ταυτίζεται με τα αποτελέσματα του σχολείου ως θεσμού, αλλά νοείται ως ο βαθμός στον οποίο το κάθε σχολείο επιτυγχάνει τους στόχους που το ίδιο θέτει, ανάλογα με το προφίλ των μαθητών και τις ιδιαίτερες συνθήκες που επικρατούν στη σχολική μονάδα ή στο ευρύτερο πλαίσιο στο οποίο βρίσκεται. Ωστόσο, οι διαρκώς διαμορφούμενες κοινωνικές, πολιτισμικές, πολιτικές και οικονομικές συνθήκες καθιστούν το έργο αυτό σύνθετο και απαιτητικό. Το σχολείο καλείται να αφουγκράζεται τις συνθήκες αυτές για να προετοιμάζει τη νέα γενιά κατάλληλα, ώστε αυτή αφενός να αντεπεξέλθει και αφετέρου να διαμορφώσει αυτές τις νέες συνθήκες.

Ο εκπαιδευτικός, στο πλαίσιο αυτό, αναλαμβάνει έναν πολλαπλό, σύνθετο και καθοριστικής σημασίας για την όλη εκπαιδευτική διαδικασία ρόλο. Στην ενίσχυση του εκπαιδευτικού, προκειμένου να αντεπεξέλθει στον απαιτητικό αυτό ρόλο, στοχεύει η επιμόρφωση, και ειδικότερα η ενδοσχολική επιμόρφωση. Οι εμπειρίες μάθησης των εκπαιδευτικών σε επίπεδο σχολικής μονάδας συμβάλλουν πολλαπλά τόσο στην επαγγελματική ανάπτυξη των εκπαιδευτικών και στην αποτελεσματικότητά τους, όσο και στη βελτίωση της αποτελεσματικότητας του σχολείου. Οι στόχοι της ενδοσχολικής επιμόρφωσης υπερβαίνουν αυτούς της ατομικής ανάπτυξης των εκπαιδευτικών, καθώς επιδιώκεται η υποστήριξη των εκπαιδευτικών στο έργο τους με βάση τις ανάγκες που προκύπτουν από το έργο τους στο συγκεκριμένο σχολείο, η βελτίωση του εκπαιδευτικού έργου του σχολείου, η ενίσχυση του κλίματος συνεργασίας μεταξύ των εκπαιδευτικών και η δημιουργία κουλτούρας διαρκούς επαγγελματικής ανάπτυξης· προωθείται ο διάλογος και η συνεργασία μεταξύ των μελών ενός συλλόγου διδασκόντων, διαμορφώνεται μια κοινή κουλτούρα και ένα κλίμα συνεργασίας και επιτυγχάνεται η κοινή δέσμευση για την επίτευξη των στόχων και των οραμάτων του σχολείου.

Ωστόσο, φαίνεται ότι οι ενδοσχολικές επιμορφώσεις, οι οποίες οργανώνονται από έναν φορέα εκτός σχολείου έχουν όρια και περιορισμούς, οι οποίοι απορρέουν κυρίως από το γεγονός ότι πρόκειται για δράσεις με «ημερομηνία λήξης». Μια διάκριση των μορφών ενδοσχολικής μάθησης είναι αυτή του Huysman (2000), ο οποίος διακρίνει την «προσέγγιση παρέμβασης» από την «προσέγγιση διαδικασίας». Το ζητούμενο θα λέγαμε ότι είναι τα σχολεία να αποκτήσουν χαρακτηριστικά κοινοτήτων μάθησης υιοθετώντας την δεύτερη από τις παραπάνω προσεγγίσεις. Ειδικότερα, σε ένα σχολείο που έχει χαρακτηριστικά κοινότητας μάθησης, οι εκπαιδευτικοί μαθαίνουν καθημερινά κατά την άσκηση του έργου τους, στοχάζονται κριτικά και συλλογικά με τους συναδέλφους τους για την πράξη και μέσω της διαδικασίας αυτής βελτιώνεται το έργο τους και προωθείται η μάθηση των μαθητών.

Η εισήγηση αυτή αντλεί την επιχειρηματολογία της από την εμπειρία μας, μέσα από την υλοποίηση πλήθος ενδοσχολικών σεμιναρίων στο πλαίσιο της υποδράσης «Ενδοσχολική επιμόρφωση» η οποία υλοποιήθηκε στο πλαίσιο της Πράξης «Εκπαίδευση αλλοδαπών και παλιννοστούντων μαθητών» (2010-2014) και στοχεύει: α) στην παρουσίαση των διαδικασιών και των προβληματισμών που οδήγησαν στην μετεξέλιξη της ενδοσχολικής επιμόρφωσης σε ένα νέο σχήμα διευρυμένης ενδοσχολικής

επιμόρφωσης και β) στην κατάθεση του προβληματισμού και κάποιων σκέψεων, προκειμένου τα σχολεία να αποκτήσουν χαρακτηριστικά κοινοτήτων μάθησης.

### **Διευρυμένη ενδοσχολική επιμόρφωση: επισκόπηση και εκτιμήσεις**

Ευαγγελία Πολυβάκα  
*Φιλολόγος, Ms Παιδαγωγικής*

Η διευρυμένη ενδοσχολική υποστήριξη είναι μια καινοτόμος, ευέλικτη μορφή επιμόρφωσης που στοχεύει στην κοινωνική ένταξη και πρόοδο όλων των μαθητών του σχολείου. Πρόκειται για μια υποδράση της Δράσης «Επιμόρφωση εκπαιδευτικών και μελών της εκπαιδευτικής κοινότητας» με συνέχεια. Για πρώτη φορά υλοποιήθηκε το 2011 και μέχρι σήμερα έχει αλλάξει ονόματα, αλλά όχι ουσία και στόχευση. Στα τρία χρόνια εφαρμογής της έχει μετεξελιχθεί, αντλώντας στοιχεία από τις τριάντα και πλέον περιπτώσεις σχολείων στις οποίες έχει υλοποιηθεί, και εμπλουτίζοντας το σχήμα παρέμβασης που προτείνει, έχει γίνει μια πρόταση βελτίωσης της διαχείρισης, της οργάνωσης, του κλίματος και της κουλτούρας του σχολείου, της διδασκαλίας και των μαθητικών επιδόσεων. Οι εκπαιδευτικοί με τη βοήθεια ενός συντονιστή από πλευράς Έργου αναδεικνύουν θέματα που τους προβληματίζουν, συνεργάζονται, αναλαμβάνουν πρωτοβουλίες, επιλύουν τυχόν προβλήματα, αναστοχάζονται και συνδέουν τη θεωρία με την έρευνα και τη διδακτική πράξη.

Πώς έχει λειτουργήσει η διευρυμένη ενδοσχολική υποστήριξη, ποια θέματα έχουν αναδείξει οι εκπαιδευτικοί, πού έγκειται η καινοτομία της, πώς την αξιολογούν οι συμμετέχοντες, ποιους περιορισμούς καλείται να υπερκεράσει και ποια φαίνεται να είναι τα αποτελέσματά της, είναι τα ερωτήματα στα οποία θα επικεντρωθεί η παρούσα εισήγηση.

### **Εκτιμήσεις από εφαρμογές με τη ματιά του «κριτικού φίλου»**

Ελευθέριος Βεκρής  
*Φιλολόγος, Δρ. Επιστημών Αγωγής*

Στην παρουσίασή μου αποτυπώνεται αδρομερώς η εμπειρία από τη συμμετοχή μου ως κριτικού φίλου σε δύο δράσεις στο πλαίσιο του προγράμματος, που πραγματοποιήθηκαν σε δύο σχολικές μονάδες, στο 87ο Δημοτικό σχολείο Αθήνας και το 8ο Γυμνάσιο Αχαρνών. Θα γίνει αναφορά στα κύρια σημεία των δράσεων που αφορούν στην επιλογή του θέματος, στον σχεδιασμό των παρεμβάσεων και γενικότερα, στις προσπάθειες των εκπαιδευτικών να προσεγγίσουν ζητήματα που κυρίως προκύπτουν από τις «ασυμβατότητες» ανάμεσα στις προτεραιότητες του Αναλυτικού Προγράμματος και στις ανάγκες μαθητών που φοιτούν στις συγκεκριμένες σχολικές μονάδες.

Παναγιώτης Μανιάτης  
*Διδάσκων στο Πανεπιστήμιο Αθηνών*

Στην παρούσα εισήγηση παρουσιάζεται η εμπειρία από την εφαρμογή της διευρυμένης επιμόρφωσης στο 15ο Δημοτικό Σχολείο Νίκαιας. Πιο συγκεκριμένα, αφού αναφέρονται τα γενικά χαρακτηριστικά που σκιαγραφούν το προφίλ του σχολείου, περιγράφεται η διαδικασία ανάδειξης και συγκεκριμενοποίησης της θεματικής της παρέμβασης. Επίσης, γίνεται μια εκτίμηση της αποτελεσματικότητας της παρέμβασης και, τέλος, διατυπώνονται γενικότερες διαπιστώσεις για τα χαρακτηριστικά που πρέπει

να έχει ένα τέτοιο πρόγραμμα επιμόρφωσης που θέτει ως στόχο την ενδυνάμωση των εκπαιδευτικών.

Νάνσυ Παπαθανασίου  
*Κλινική Ψυχολόγος*

Θα γίνει μία σύντομη ανασκόπηση διαφορετικών εφαρμογών της επιμόρφωσης με παραδείγματα διαφορετικών προκλήσεων και διαφορετικών αποτελεσμάτων. Κοινή συνισταμένη όλων των εφαρμογών ήταν οι σχέσεις μεταξύ των διαφορετικών μελών της σχολικής κοινότητας, καθώς οι διαφορετικές πτυχές και οι αλληλεπιδράσεις των μεταξύ τους σχέσεων επιδρούν άμεσα στην εκπαιδευτική διαδικασία και το κλίμα του σχολείου. Η ομιλία θα επικεντρωθεί στις σχεσιακές διεργασίες που προκύπτουν μέσα και ανάμεσα στις ομάδες αυτές, και στον τρόπο με τον οποίο διαφορετικές εφαρμογές της επιμόρφωσης μπορούν να επιδράσουν και να διευκολύνουν τις μεταξύ τους σχέσεις.

#### **Αυτομόρφωση εκπαιδευτικών και ο ρόλος του σχολείου στην εισαγωγή καινοτομιών**

Ελένη Κατσαρού

*Επίκουρη καθηγήτρια στο Πανεπιστήμιο Κρήτης*

Η σύντομη αυτή τοποθέτηση θα εστιαστεί στην προοπτική συνέχισης της λογικής, της φιλοσοφίας και της πρακτικής του Προγράμματος μέσα από την ενεργοποίηση του σχολείου και των εκπαιδευτικών του. Βασική προϋπόθεση όμως για κάτι τέτοιο θεωρούμε το ζήτημα της αυτο-μόρφωσης των εκπαιδευτικών που είναι εξαιρετικά κρίσιμο για την ποιότητα του παρεχόμενου εκπαιδευτικού έργου στα σχολεία. Όσο σημαντική είναι η επιμόρφωση των εκπαιδευτικών για τη βελτίωση του εκπαιδευτικού έργου, άλλο τόσο σημαντική είναι και η αυτο-μόρφωσή τους.

Με τον όρο αυτο-μόρφωση εννοούμε μια σύνθετη μαθησιακή διαδικασία κατά την οποία τον κυρίαρχο ρόλο αναλαμβάνει το ίδιο το υποκείμενο που μαθαίνει (στην προκειμένη περίπτωση ο εκπαιδευτικός), το οποίο –έχοντας επίγνωση των αναγκών και ενδιαφερόντων του- ρυθμίζει την εξέλιξη της εκπαιδευτικής του πορείας και επαγγελματικής του ανάπτυξης. Η διαδικασία της αυτο-μόρφωσης μπορεί να μοιάζει μοναχική, αλλά δεν είναι. Ο εκπαιδευτικός δε δραστηριοποιείται μέσα σε ένα κοινωνικό κενό, αλλά μέσα σε ένα κοινωνικό περιβάλλον με το οποίο βρίσκεται σε συνεχή αλληλεπίδραση. Η διαρκής επικοινωνία του με άλλους εκπαιδευτικούς, με τους μαθητές του, με τους γονείς, με τους σχολικούς συμβούλους και άλλους επιμορφωτικούς φορείς, και γενικότερα με επίσημους και ανεπίσημους φορείς του εκπαιδευτικού θεσμού, διαμορφώνουν σε σημαντικό βαθμό τις μορφωτικές ανάγκες του και ευρύτερα τις επιλογές του στην αυτο-μόρφωσή του, ως προς το περιεχόμενο ή τα μέσα, τις πηγές ή τον τρόπο της εκπαίδευσής του.

Μέσα από τη διερώτηση πάνω στις πρακτικές τους, τη συνεργασία, την αυτο-μόρφωση και τη διαρκή επαγγελματική ανάπτυξη, οι εκπαιδευτικοί μπορούν να ενδυναμωθούν ως επαγγελματίες, να κατανοήσουν τους περιορισμούς που τους θέτει το πλαίσιο εντός του οποίου εργάζονται, αλλά και τις δυνατότητες που τους δίνει και να αλλάξουν –σε ένα βαθμό- τα σχολεία τους και την παρεχόμενη εκπαίδευση.

## **Η εμπειρία της επιμόρφωσης στο σχολείο μας: απόπειρα αποτύπωσης μιας συλλογικής διαδρομής**

Κατερίνα Μπούτση  
*Διευθύντρια Δημοτικού Σχολείου Αιαντίου*

Η επιμόρφωση ως διαδικασία μάθησης που διατρέχει τη σχολική μονάδα, διαμορφώνει τον προβληματισμό και οργανώνει τις συνεργασίες της, θέτει με τρόπο ουσιαστικό μια σειρά από καίρια ζητήματα, που επαναπροσδιορίζουν το ρόλο των υποκειμένων, διευθυντή, συλλόγου διδασκόντων, μαθητών, γονέων και επηρεάζουν καθοριστικά τις μεταξύ τους σχέσεις.

Ενεργοποιούνται έτσι, μετακινήσεις και ανοίγματα που διευκολύνουν τη διάχυση αυτής της εμπειρίας σε ολόκληρη τη σχολική κοινότητα και την καθιστούν δυναμική και σε εξέλιξη, ώστε να επηρεάζει τη διδασκαλία, τις πρακτικές, τα προγράμματα και τις επιλογές του σχολείου. Η επιμόρφωση γίνεται δηλαδή, οργανικό μέρος της ταυτότητας και της κουλτούρας του σχολείου, ένα υποστηρικτικό και συνεκτικό πλαίσιο που επιτρέπει τη διερεύνηση, ενισχύει το βίωμα και τη συνεργασία, καλλιεργεί το στοχασμό και την καινοτομία, παράγει νοήματα. Το σημαντικότερο, προτρέπει στη δημιουργία ενός λόγου αυθεντικού που στόχο έχει την ενδυνάμωση και τη συνειδητοποίηση.

### **Η αξιολόγηση του εκπαιδευτικού έργου και η επιμόρφωση: από το «παρά ταύτα» στο «δια ταύτα»**

Ειρήνη Πολίτη  
*Διευθύντρια Γυμνασίου Δροσιάς*

Η παρέμβαση θα επιχειρήσει να συνδέσει την αξιολόγηση του διδακτικού έργου με την ανάδειξη της ανάγκης για επιμόρφωση, συλλογική ή ατομική των εκπαιδευτικών. Η χρονική και διοικητική συγκυρία και πώς αυτές μπορούν να αξιοποιηθούν από τον διευθυντή της σχολικής μονάδας προκειμένου να δοθεί έναυσμα στους εκπαιδευτικούς για επιμόρφωση.

### **Πρωθώντας διαδικασίες αυτομόρφωσης των εκπαιδευτικών: ο ρόλος του Σχολικού Συμβούλου παιδαγωγικής ευθύνης**

Νικόλαος Γραίκος  
*Σχολικός Σύμβουλος Π.Ε. Ν. Πιερίας*

Τις τελευταίες δεκαετίες το ζήτημα της επιμόρφωσης των εκπαιδευτικών αντιμετωπίζεται διεθνώς σε ολιστικότερο πλαίσιο και διασυνδέεται με την επαγγελματική τους ανάπτυξη και με ενδοσχολικές διαδικασίες αυτομόρφωσης. Οι προτάσεις μας βασίζονται στην ιδέα ότι η αποτελεσματικότητα των επιμορφωτικών δράσεων στο ελληνικό σχολείο κρίνεται από το βαθμό της προσωπικής εμπλοκής των εκπαιδευτικών σε αυτές και από την ανταπόκριση που θα έχουν σε πραγματικά παιδαγωγικά προβλήματα που τίθενται σε συγκεκριμένα σχολικά περιβάλλοντα. Με βάση την εμπειρία μας ως Σχολικού Συμβούλου Α/θμιας Εκπ/σης οι ιδέες που αναλύουμε αφορούν το πλαίσιο οργάνωσης δράσεων αυτομόρφωσης στο σχολείο στα επίπεδα: (α) των προϋποθέσεων, (β) της ανάπτυξης συγκεκριμένων διαδικασιών έρευνας του καθημερινού εκπαιδευτικού έργου από τους ίδιους τους εκπαιδευτικούς, (γ) της πραγματοποίησης ενδοσχολικών δράσεων με βάση τις προσωπικές ανάγκες των εκπαιδευτικών και των σχολείων, (δ) των διασχολικών συνεργασιών και (ε) των διαδικασιών αναστοχασμού και ανασκόπησης των αποτελεσμάτων.

## Οικοδομώντας θετικές αλληλεξαρτήσεις στο νέο σχολείο

Δήμητρα Μακρή  
Σχολική Σύμβουλος Δ.Ε. Α' Αθήνας

Στο πλαίσιο των αξιοσημείωτων κοινωνικών αλλαγών της εποχής μας το σχολείο αλλάζει: οι μαθητές συμμετέχουν ενεργά ως παραγωγοί γνώσης μέσα σε πολυτροπικά περιβάλλοντα μάθησης, ενώ σταδιακά οι εκπαιδευτικοί αναλαμβάνουν ένα νέο επαγγελματικό ρόλο, όπου καλούνται να λειτουργήσουν ως σχεδιαστές ενός μαθησιακού περιβάλλοντος (δια ζώσης ή/και ηλεκτρονικού), χρησιμοποιώντας τη «Μαθησιακή Ενότητα» ως ένα εργαλείο μαθησιακού σχεδιασμού. Για να γίνει αυτό εφικτό είναι απαραίτητη η θετική αλληλεξάρτηση και η συνεργασία της εκπαιδευτικής κοινότητας στη σχολική μονάδα. Στο πλαίσιο συνεπώς μιας Μαθησιακής Ενότητας ο σκοπός των εκπαιδευτικών είναι να χαρτογραφήσουν το φάσμα των μαθησιακών δραστηριοτήτων ή αλλιώς των «Γνωστικών Διαδικασιών», τις οποίες χρειάζεται να εφαρμόσουν οι μαθητές. Σύμφωνα με αυτήν τη θεώρηση οι εκπαιδευτικοί θα χρειαστεί να εργαστούν σε ομάδες για να ολοκληρώσουν συλλογικά τις εργασίες για την κατάκτηση ακαδημαϊκών στόχων και δεξιοτήτων. Με τον τρόπο αυτό και σε αντίθεση με την ατομική μάθηση, η οποία είναι ανταγωνιστική από την φύση της, οι εκπαιδευτικοί μαθαίνουν συνεργατικά να αξιοποιούν τις πηγές και τις δεξιότητες των υπολοίπων (να ρωτούν ο ένας τον άλλον για πληροφορίες, να αξιολογεί ο ένας τις ιδέες του άλλου, να παρακολουθεί ο ένας την εργασία του άλλου, κλπ). Οι εκπαιδευτικοί που συμμετέχουν σε αυτές τις διδακτικές πρακτικές εμπλέκονται με το να παρέχουν πληροφορίες για τη διευκόλυνση της μάθησης των μαθητών και να λειτουργούν ως αναστοχαστικοί επιστημονικοί συνεργάτες. Επιτυγχάνουν όλοι, όταν επιτυγχάνει η ομάδα. Στο νέο αυτό περιβάλλον μεταλλάσσεται φυσικά και ο ρόλος του Σχολικού Συμβούλου ο οποίος δεν επιχειρεί να προτείνει ένα αυστηρά καθορισμένο παιδαγωγικό πλαίσιο και μία μέθοδο τεκμηρίωσης της μάθησης, αλλά κυρίως να αποσαφηνίσει το σχήμα και τη μορφή της παιδαγωγικής των διαφόρων Γνωστικών Διαδικασιών και της μετακίνησης από τη μια γνωστική διαδικασία στην άλλη. Στο σημείο αυτό η μακροχρόνια εμπειρία και το υλικό που έχει παραχθεί από την ενδοσχολική επιμόρφωση, και τις άλλες δράσεις του προγράμματος αποτελεί μία σημαντική βάση και στήριγμα καθώς και μία πολύτιμη παρακαταθήκη για το μέλλον που βοηθά τόσο τους εκπαιδευτικούς όσο και τους σχολικούς συμβούλους.

Ενδεικτική Βιβλιογραφία

- Kalantzis, Mary and Bill Cope, *An Overview: Teaching/Learning Social Literacy*, Common Ground, Sydney, 1989.
- Kalantzis, Mary, Bill Cope, Greg Noble and Scott Poynting, *Cultures of Schooling: Pedagogies for Cultural Difference and Social Access*, The Falmer Press, London, 1991.
- Kalantzis, Mary and Bill Cope, 'Designs for Learning', *e-Learning*, Vol.1, No.1, 2004, pp.38-92
- Kalantzis, Mary, 2006, 'Changing Subjectivities, New Learning', *Pedagogies: An International Journal*, Vol. 1, No.1, pp.7-12.
- Ματσαγγούρας, Η. (1999). *Η εξέλιξη της διδακτικής: επιστημολογική θεώρηση*. Αθήνα: Gutenberg.
- Ματσαγγούρας, Η. (1994). *Θεωρία και πράξη της διδασκαλίας*. Αθήνα: Gutenberg.

## **Στην προοπτική της επαγγελματικής κοινότητας μάθησης. Σχολείο και Πανεπιστήμιο: μια σχέση αμφίδρομη**

Βασίλειος Τσάφος  
*Επίκουρος Καθηγητής Πανεπιστημίου Αθηνών*

Στην εισήγηση θα αναδειχθούν οι δυνατότητες που παρέχει η συνεργασία σχολείου και πανεπιστημίου στην προοπτική ενός σχολείου που αλλάζει. Θα παρουσιασθούν οι προϋποθέσεις διαμόρφωσης μιας κουλτούρας ισότιμης συνεργασίας, που μπορεί να προωθήσει την ανατροφοδοτική λειτουργία της παιδαγωγικής θεωρίας και της εκπαιδευτικής πράξης. Θα επισημανθούν επίσης τα προβλήματα που προκύπτουν σε μια τέτοια διαδικασία καθώς και οι τρόποι με τους οποίους μπορούν να αμβλυνθούν οι πάσης φύσεως αντιστάσεις και οι παρεπόμενες δυσλειτουργίες, που είναι πιθανό να ανατρέψουν την προοπτική ποιοτικής αναμόρφωσης της εκπαιδευτικής διαδικασίας. Θα παρουσιασθούν τέλος τα οφέλη που μπορούν να προκύψουν τόσο για την εκπαιδευτική διαδικασία και την επαγγελματική εξέλιξη των εκπαιδευτικών όσο και για την ανάπτυξη της παιδαγωγικής θεωρίας στο πλαίσιο αυτής της αμφίδρομης σχέσης.